

meente, wijst Scheppings- is eerst ge- het schoonste elijk huwelijk de Apostel, uweijk groot de verhou- sente. Reeds vrouw en in or het huwe- is een beeld verbanding, e verhouding teet het, dat w, gelijk ook teente. men nu kan gelijkwaardig de gemeente het niet in at ook toen t hoofd van et ook niet Hij heeft in eenmeente ons isschen man

ontkennen, en vrouw, en gelijkenis en van God, den worden jossing van Hem is geen erfgenaam gods vrucht overtroffen. e schijnt ons dsche leven geen geval positie, dat ert tusschen gevolg van Scheppings- kelijk gebied oet worden, Apostel in- ouwen in de. is haar niet olen onder- e nog steeds gelden. Vol- A. Kuyper. : Zoolang icht 't soort- e stand, en dat de man t de vrouw t zijn. (Zie trus 3 : 1). lerschied in de ambten. ouderling) ele mag ze t optreden h voor de al derhalve t kerkelijk echen man n stand, en verschil in te van het

heeft Dr. enkele aan- gerochtma- ar over de een broe- omdat zij van Matth. en, schreef r alle din- ndelen, en en, pas dan zeggen en. Zulks er en vrij

gen in het ekommen en een geheel th. 18. In ndien uw le', sprake n persoon s zonde of norde uit- e niet ge- moet on- ons gege- el anders, de zuiver- eft, want a terstond

weede ar- taak niet en. Mag tagt, open- ijt voor- b. 18 ver- gen waar-

dat men eling zulk kan wijzen z terug te hier door n schrijver jift, men opkomen th. 18 be- ernstig en

ebben dit optreden, gemeente tegen op, ne aan te wachuwen. Dat ze articulerio uit niets. oogenblik

geaard publiek te schrijven tegen degenen, die naar hun overtuiging van de waarheid Gods afweken. Als trouwe wachters op Sions muren hebben ze terstond getuigd, als er gevaar voor de gemeente dreigde. Denk u ook in, tot wat dwaze gevolgen de door Dr. Smit gestelde regel leiden zou. Ge krijgt als redacteur een boek ter recensie. Ge hebt bedenkingen tegen hetgeen in dat boek gezegd wordt. Maar ge moogt er niet publiek over schrijven, zonder eerst naar den regel van Mattheus 18 gehandeld te hebben. Ge moet eerst den schrijver persoonlijk vermanen. Als dat niet helpt, twee getuigen met u nemen; waaruit volgt, dat ge hem met twee broeders persoonlijk moet gaan bezoeken, want per brief gaat dat niet. En eerst als dit alles niet helpt, moogt ge publiek gaan waarschuwen.

Er is ook reeds in een vroegere kwestie, waar het evenzeer om een boek ging, dezelfde dwaze stelling verkondigd. Het is daarom goed, dat het eens klaar en duidelijk wordt uitgesproken, dat het beroep op Matt. 18 in dergelijke gevallen niet opgaat. De publieke zaak moet publiek behandeld worden. En wie in het publiek behandeld wordt, moet, wanneer hij dwaalt, ook publiek worden terecht gewezen. Matth. 18 geldt voor het private, maar niet voor het publieke leven.

Het jubileum van Ds. Landwehr.

Bij het vijf en twintig jarig ambtsjubileum van Ds. Landwehr als Dienaar des Woords te Rotterdam wenscht ook onze redactie den jubilaris haar hartelijken gelukwensch te brengen.

Het is een predikant zelden gegeven vijf en twintig jaar lang dezelfde gemeente te bearbeiten en dat te doen met zulk een toewijding en met zoo onverwachte kracht, dat zijn arbeid nog evenzeer gewaardeerd wordt, als toen hij aan deze gemeente zich verbond.

Ds. Landwehr heeft dit in de eerste plaats daaraan te danken, dat hij op zoo uitnemende wijze de kunst verstaat om den rijken schat van het Woord tot de gemeente te brengen in een vorm, die steeds frisch en nieuw blijft. Hij is echter meer dan prediker, want wie hem gadesloeg in kerkelijke vergaderingen, ook op Synodes, weet, dat de gave der regering hem in ruime mate geschenken is. Er gaat kracht van zijn leiding uit, en hij weet wat hij wil.

Bovenal verdient het waardeering, dat een predikant, die zoo drukken werkkring heeft, nog tijd kon vinden om ook op het gebied van de pers zoo menig pakkend artikel te geven en op het gebied der Kerkhistorie een zoo degelijk handboek te bewerken, dat in een dringende behoefte voortgaat.

Van harte hopen we, dat God de Heere Ds. Landwehr nog menig jaar voor zijn arbeid moge sparen en hem ook bij het klimmen der jaren geve, nog menige kostelijke vrucht ons te bieden.

Dr. H. H. K.

Leestatel.

Mr. A. J. L. van Breck Calkoen, Ons huweliksformulier.

Aan de vergaderingen van de Gereformeerde Predikantenvereniging hebben, naar bekend is, ook kerklieden deel, die niet in het predikant staaf. Om de laatste, in September te Utrecht gehouden, waar Ds. Ferwerda zijn, de vorige week door mij hier besproken, referaat gehouden heeft waarin hij, onder meer, aandringt op revisie in het algemeen van de belijdenis en de liturgische Schriften, droeg Mr. van Breck Calkoen, Referendaris aan het Ministerie van Ouderwijs en Diaken van de Gereformeerde Kerk te 's-Gravenhage, een referaat voor waarin hij in het bijzonder aandringt op revisie of herziening van het hierboven genoemde stuk uit onze Liturgie.

Het Gereformeerde Theologisch Instituut, uitgever E. J. Bosch (Jhr. te Baarn) heeft, in zijn Januari Nr. van dit jaar dat referaat in extenso opgenomen, en ik meen, om meer dan een reden, goed te doen er in de Harkat een beknopt overzicht van te geven. Mijn voorname reden is, dat Mr. van Breck Calkoen, met zijn doorrecht referaat, klaar en duidelijk heeft aangegeven, dat revisie van ons huweliksformulier, wel niet overijld, maar dan toch onverwijld noodig is. Noodig vooral door het reeds lang overgevalen zijn der rechtskracht van het Kerkelijk huwelijk, en om 'de minder gelukkige formulering', die men in dit stuk aantreft. De omstandigheid, dat de grachte referent een beslist Gereformeerde, bekwaam jurist en ook 'n man van fjoen smaak is, waardoor hij 'sverwerpt' van 'saamelijkheid' realisme weet te onderscheiden, geeft hem recht in het onderhavig geval zijn woord te doen hooren. En waar dit woord mijn volle instemming heeft, wil ik gaarne medewerken om voor de revisie van ons huweliksformulier, die van dit zijn woord het naaste doel is, ook bij andere oorden onze kerklieden, zoo noodig, 'n opinie te scheppen.

Voorop zet ik daartoe een historische herinnering, die ik aan het referaat ontleen en waarin blijkt, dat 'de gedachte van een wijziging van het huweliksformulier', onder ons gereformeerde geen innovatie, maar een renovatie is. Reeds op de Algemeene Synode van de Chr. Geref. Kerk, die in 1877 bijeenkwam, was een voorstel ter tafel van de Part. Syn. van Groningen: 'De Synode wijzigt het bestaande trouwformulier naar de bestaande toestanden' en werd door de heeren Doenten de Cock en Noordtzijs aan de leden der Synode een gewijzigd trouwformulier ter goedkeuring.

Uit de door Mr. van Breck Calkoen geraadpleegde Handelingen der Synode blijkt wel, dat de Synode, na gehouden discussie, 'het graden achte bij het oude te blijven', maar ook, dat een achtenswaardig deel harer leden van andere opinie was en alzoo 'wijziging' niet maar 'n ondoordachte 'nieuwheid', maar een bescheiden gedachte van overdracht gereformeerde, die nu door den referent in September 11, na 31 jaar, bij verzuiging is uitgeproven. Ook in onze kerkelijke wereld marcheren de ideeën, al is het dan ook niet in den loop.

In dit immer-langaam-vooraan, opdat ook de minst snelvoetige nakomen kan, zit echter iets goeds en Mr. van Breck Calkoen weet dat ook wel. Daarom beantwoordt hij dan ook de vraag, of de tijd rijp is voor een wijziging van ons huweliksformulier, ontkennend. Dit doet evenwel niets af aan de noodzakelijkheid der 'wijziging' zelf, en het komen van een daanoe noodige communis opinio. En die noodzakelijkheid betoogt de referent dan op twee gronden.

De eerste ligt in het nu weggevalen zijn van wat hij noemt 'de rechtskracht van het kerkelijk huwelijk'.

Wat hiermee bedoeld is, blijkt, naar de referent, na eerst de rechtsgevolgen van het huwelijk te hebben opgesomd, zegt, dat 'de huwelijksluiting een handeling is, die niet buiten regeling door de publieke autoriteit om mag gaan.' Van die 'publieke autoriteit' zegt hij dan, dat zij 'onder het Germaansch en onder het Romeinsch recht was: de Staat; dat later, toen het er om ging de heilichheid van den huwelijksband te maken tot grondslag van het huwelijksrecht der Christenheid, de bevoegdheid om de huwelijksluiting te regelen, moest overgaan op de Kerk; dat 'echter allengs de Staat weer de regeling door de Kerk als de zijne of ook het huwelijk zelf over nam', en dan eindigt hij met te verwijzen naar de bepaling van ons B. W., dat de wet 'het huwelijk alleen beschouwt in dezelfde burgerlijke betrekkingen.'

Hiermede is, zooals de Referent zegt, 'een einde gemaakt aan de rechtskracht van het kerkelijk huwelijk'.

Als protestant, kan ook hij zich daarin vinden. Elders toch in zijn referaat zegt hij, als zondag, 'de verplichting te erkennen van hen, die een echtheden aangaan, om daarvan verklaring af te leggen ten overstaan van de Overheid, als zijde de macht, die van Godwege groepen is te onderzoeken of geeneel hindernis aan die vereniging in den weg staat, alsook de noodzakelijkheid ervan te beamen, dat aan het huwelijk door overheidswang de door partijen bedoelde vastheid moet worden gegeven.'

Nu alzoo de taak om te onderzoeken of een huwelijk al dan niet wetig, d.i. naar overheidsrecht, kan geloten, van de Kerk op de overheid is overgegaan, is 'de oproep van getuigen, die natuurlijk mag op de rechtskracht van het kerkelijk huwelijk', in ons huweliksformulier niet meer ter plaatse.

Mr. v. Breck Calkoen heeft in dit verband het oog op wat de Dienaar tot de Gemeente spreekt: 'Ik neem u allen, die hier vergaderd zijt, tot getuigen, dat er geen wetige verandering voorgekomen is'. Dit spreken toch heeft, zooals Mr. v. Breck Calkoen terecht opmerkt, 'den schijn, dat 't het kerkelijk huwelijk of het burgerlijk negeert, of een overbodige herhaling is van hetgeen reeds ten overstaan van de overheid geschiedde, of slechts het karakter draagt van het leggen van een zegen op het reeds immers ten overstaan van de overheid bevestigde huwelijk'. Om nu te vermijden dezen drietel schijn waarvan men, naar het ook mij voorkomt, heusch niet zegen kan: 'zooveel schijn, zooveel zijn', moet dat spreken van den Dienaar, 'als zonder betekenis wgrvallen' en eischt ons huweliksformulier althans op dit stuk revisie of vernieuwing.

De tweede grond waarop de referent noodzakelijkheid van wijziging of revisie van ons formulier betoogt, ligt in wat hij in den aanvang euphemistisch noemt: 'de minder gelukkige formulering'.

Daartoe rekent hij wat het formulier zegt over de 'oorzaken van het huwelijk', en zeer bepaaldelijk wat daarin als 'de derde oorzaak' genoemd wordt. En daar valt dan eerst onder, wat ik, om ook 'n euphemisme te gebruiken, zou willen noemen het den bestaansgrond van het huwelijk zoeken in het onni-bare van 'n veiligheidsklep bij te groote drukking van de seksualiteit.

Ik ben het weer volkomen eens met den referent wanneer hij zegt, dat een liturgisch formulier 'een weerkank moet geven op wat leeft in het geloof van h-n, die in de kerkelijke handeling zijn betrokken'. Wanneer nu het bruidspaar zich onder 'de de oorzaak van het huwelijk' 'vóór heel realistisch op, wat ik maar zal blijven noemen de veiligheidsklep, niet gewezen, stem ik geheel in met Mr. van Breck Calkoen, wanneer hij dat een 'sverwerpt-lyk' realisme noemt. Met name voor 'n bruid van distinctie achtte ik het dan ook steeds ten opzichte van den weerkank, dien de breedvoertige uiteenzetting der 'derde oorzaak' in haar gemoed zou kunnen wekken, als het temminste, wat gelukkig niet steeds het geval is, bij haar ging doordringen, — maar raadsaam, tot dat de passus van 'de derde oorzaak' voorbij was, van achter haar aluut, met spannende aandacht naar de bloemen van haar bouquet te kijken.

Dan, in dien passus over 'de derde oorzaak' ligt volgens den referent nog een andere grond voor herziening, en wel doordat daarin gesproken wordt van 'het bevel Gods om te huwen, uitgenomen voor hen, die de gave der onthouding hebben'.

Het laatste toch, het *donum continentiae* (vgl. I Korinthe 7) wekt, zegt hij, in dit verband den indruk, dat ons formulier den ongehuwden staat eigenlijk den hoogsten vindt.

Het eerste is zeker een teer punt, want al is trouwen ook een algemeen menschelijke plicht, het is daarom nog geen plicht voor ieder mens. De referent geeft dan ook toe, dat er omstandigheden kunnen zijn waarin 'n mens niet behoort te trouwen. Naar goede ethiek moet ieder weten wat hier en nu zijn plicht is.

Met deze hier door mij vermelde gronden acht de referent de *hoofdzaken*, die in ons formulier wijziging behoeven, te hebben besproken.

Toch voegt hij er nog twee desiderata aan toe. Ten eerste zou hij wenschen, dat de sombere aanhef, die afkomstig van den hervormer Mickox, voorganger van de Vluchtelingenkerk te Londen, zijn aanleiding vond in de vervolging welke de Gemeente der dagen had te verduren, voor een meer bloemoederig aanhef zal plaats maken, en daarbij verwijst hij dan naar de formulieren van andere kerken waarin niet de klagttoon maar de danktoon vooropgaat.

Ten tweede zou hij wenschen een andere formulering van de plichten der vrouw. En wel zoo, dat hij de uitenzetting van de *ondergeschiktheid* der vrouw, het rechte verband wordt gelegd tusschen de eenheid en gelijkwaardigheid van man en vrouw enerzijds en het onderscheid tusschen beide anderzijds, en het gezag van den man minder eenzijdig als verplichtend tot gehoorzaamheid dan wel als steun voor de vrouw haar wordt voorgedragen. Alzoo, behalve als *ethiek* ook als *voortek* (nu) worden besproken. Met deze twee wenschen is niet alleen aangeduid wat volgens den referent zou moeten

gewijzigd, maar ook reeds wat daarvoor in de plaats zou moeten komen.

In zijn referaat doet Mr. van Breck Calkoen, dit echter ook voor wat hij aan deze zijn twee wenschen voorafgaande, tot de *hoofdzaken* rekent op vier verandering hij doet.

Maar daarover een volgend maal.

G.

Uit de Pers.

Naar aanleiding van de minder gelukkige verdediging, door Minister De Visser geleverd van zijn voorstel om subsidie aan de Nederl. Opera te verlenen, schrijft Marnix in de *Groninger Kerkbode*:

Wij Gereformeerden zijn weer eens als echte pessimisten, als liefhebbers van den halven menschengesteld. Het is wel jammer, dat een minister uit dit Christelijk Kabinet daaraan heeft meegedaan. Hij stond aan den eenen kant met de Kleeropera en de Hermans en aan den anderen kant stonden de leden der rechterzijde behalve de heer Lohman en de heer Bakker.

De minister, op zult het uit het Kameroverzicht in de 'Nieuwe Provinciale' hebben gelezen, wilde een subsidie toekennen aan de Nederlandse opera.

De Rechtske leden wilden zulk een steun voor het toneel niet.

Eigenaardig, dat de minister in dit verband het pleidooi voerde voor den completen mensch.

Men heeft het rijkssubsidie wel eens vergeleken met een kruik. Een staatskruik voor het leven, dat door zichzelf niet kan gaan.

Zoo zou men tot de conclusie moeten komen, dat volgens minister De Visser de mensch zonder kruik niet compleet is.

De minister er een andere opvatting op na.

Om is ook verweeten, dat wij sombere menschen zijn, die de levensvreugde niet kennen en willen erkennen.

Dat herwaart wordt onze jongeren vaak voor de voeten geworpen.

Gij moogt ook niets, zoo wordt gezegd. Is uw Christendom dan waarlijk zoo somber, dat gij u alles ontzeggen moet, dat gij dit niet moogt en dat niet moogt.

Kom, wees toch verstandig. God wil dat wij ons zullen verblijden.

Vele jonge menschen luisterden wel eens naar dit oppervlakkig gepraat.

En als men dan de aanvragen met het leerstuk der gemene gratie en aantoonde, dat de Christen in heel het leven zijn God moet dienen en overal de verheerlijking van Gods naam kan nastreven en dat dus geen terrein voor hem is, dan luisterde de Calvinist natuurlijk zeer scherp toe. Want dat is ook zijn meening.

Het leerstuk der gemene gratie is door Dr. Kuyper prachtig uiteengezet, maar menigen heeft, wat hij daarentrent leerde, wel eens willen gebruiken ook op een weg te gaan waar een Christen niet thuis behoort.

Dr. Kuyper vertoont deze twee onnabare trekken van een groot man: dat hij niet gewaardeerd wordt door zijn tegenstanders en dat hij niet goed verstaan wordt door zijn vrienden. Het laatste is het ergste.

Want, zeker, het is Gereformeerd, dat op alle terrein des levens de eere van onzen God moet worden gezocht. Niets is daarvan uingesloten. Ook niet het terrein van de kunst. Maar dit kan en mag geen reden voor ons zijn om ons te vermengen met de wereld. En het is toch wel vreeselijk, dat wij onzen lust tot werelddienst schuil zouden doen gaan achter vrome praal.

Wij Calvinisten, die niet naar den schouwburg gaan, die niet de opera bijwonen, wij zijn, naar men dan zegt, sombere menschen. Parizeers soms als wij meen dat anderen, die wel gaan, geen goede Christenen zouden zijn, alsof wij ons een poortje aantoonde over anderen. Een ieder zij in zijn eigen gemoed ten volle verzekerd.

Maar wij zijn altijd bang geweest om het terrein van de wereld te kieren als het terrein waar wij ons levensvreugde zoeken.

Een mensch kan niet alles genieten, evenmin als hij alles leeren kan. Nu zijn er, die meenen, dat men, omdat een mensch alles mag onderzoeken, ook verkeerde leeren moet leeren, als het maar kunst is.

Wij zeggen echter: zoolang als gij de goede lectuur niet doet zijt, ook niet naar de min der goede. En eveneens zal alle genoegeens niet kunt najagen, tracht naar de beste. Een mens is in dien zin aspect, dat hij kieren moet.

De menschen, die altijd in de kroeg zitten bij hun potje bier, meenen, dat zij tegen alle ascetisme zijn en de vreugde des levens hebben gekoken.

Maar wie maar even nadenkt begrijpt, dat zij afstand hebben gedaan van de vreugde van het huiselijk leven en ten opzichte van dit heilich leven aseet, onthoudt zijn.

Wij moeten kieren tusschen de kruig en het gein. Beide te zoeken, dat gaat niet, zonder dat ons hart verdeeld wordt en de levensvreugde van een verdeeld hart, — is niet bestaanbaar.

De mens die de vreugde dezer wereld zoekt, meent misschien dat hij heeft gekoken voor de volle levensvreugde. Hij geniet alles wat er maar goeds is in deze wereld. Hij wordt soms benijd door den Christen, in wiens hart ook wel de lust tot de wereld leeft.

Maar het is wel duidelijk, dat de wereldling van iets anders afstand heeft moeten doen en dat is van de vreugde des Christens.

Wie dit steeds in het oog houdt, zal minder zeggen dat de Christen van zooveel afstand moet doen. Het is zoo, maar dat is zoo niet elken mens.

Ons hart kan niet overal zijn, ieder mens moet een keuze doen.

Wie de wereld wil dienen is in het huis Gods niet te houden.

En nu is er misschien veel in de wereld dat hij principieel niet afkeurt, als hij: het toneel, maar hij heeft een keuze gedaan en met de wereld mist hij ook het toneel.

Hij kan zeggen: laat mij het toneel overbrengen op Christelijk erf. — maar het zal blijken dat dit maar nagemaakt wereld is. Zulks mislukt nu temaal. De wereld heeft het gekend.

Mist de Christus nu levensvreugde?

Houdt hij een sombere, levensbeschouwing op na?

Hoe komt men er bij.

Wij kunnen de menschen onderscheiden in twee partijen. De eene partij ziet het leven aart op wit, de andere ziet het wit op aart.

De Christen ziet eigen leven donker, omdat het onder de zonde ligt. Maar dat zonnige leven ziet hij tegen een heerlijk lichten achtergrond, den achtergrond der eeuwige hope, van het eeuwige leven.

De wereld ziet echter het leven tegen den achtergrond van een eeuwigen nacht. Zij weet niet wat er achter dat zwarte gordijn is. Niets op zijn best.

Is het nu wonder dat zij tegen dien zwarten achtergrond het leven tracht te kleuren en dat zij het feestkleed aantrekt? Dat zij altijd bloemen wil zien om dien zwarten achtergrond te bedekken, bloemen zelfs op het graf?

Maar vraag nu, bij wien de levensvreugde opspant als uit een eeuwige bron, bij den Christen of bij de wereld?

De wereld kent de vreugde niet.

De ware Christen kent dien, ook al moet hij zich in dit leven veel ontzeggen wat hem van natuure wel behoort. Maar hij heeft gekoken — en het beste deel.

ongelukkige opvoering van een ongelukkig toneelstukje op onze feesten, een behoefte om onze feesten een kleur te geven, die de wereldsche feesten nabij komt. Laat ons ook in onze levensvreugde uit eigen beginsel leven.

Wij mogen vrolijk zijn, wij moeten blijde zijn zelfs te midden van de ellende van onzen tijd. — maar ook op onze levensvreugde als het stempel van onze keuze: dat wij de eeuwige dingen hebben gekoken boven de tijdelijke, sta ook onze levensbeschouwing, dat wij waarlijk ons leven aart durven te zien... omdat het staat tegen den heerlijk achtergrond van het eeuwige licht. Ontvang de hartelijke groeten en heilbeneden van Uw toegewyden MARNIX.

Voor Kinderen.

VIJAND EN VRIEND.

XIII.

Zijn Kruis weg.

Van toen af ging het met Kees snel achteruit, al scheen het juist andersom.

Hij had nu 'doogetast', zooals hij het noemde. De domme wist nu, dat hij, Kees, Catechistie en Kerk beide niet meer zou betoeken. Baas Peter had gezien, dat Kees het best buiten hem kon stellen. Op het dorp trokken velen zijn partij vooral tegen de vromen. Op de fabriek werd hij meer en meer een gewild persoon, en al waren sommige werklust afgunstig op den jongen, bekwaam smid, zij verborgden het onder den schijn van vriendelijkheid.

Ik noemde daar baas Peter. Het was opmerkelijk, hoe Kees zijn vroegeren baas meer en meer haatte naar mate hij als jonge smid kans kreeg Peter klanten te ontfangen. Dat deed hij dan ook waar hij kon, tot groot verdriet van denouden smid, die er echter weinig met anderen over sprak, maar het in des Heeren hand stelde, gelijk hij ook de vroeger zaak gedaan had. Toch hinderde het hem zeer, en dat was juist wat Kees bedoelde. Zoo gaat het trouwens bijna altijd. Licht en duisternis, gods vrucht en wereldniet gaan niet samen. De wereld toont ten slotte haar vijandschap jegens hen die God vrezen. Zij voelt wel dat deze beter zijn dan zij, en ook een blijde hoop en verwachting hebben die de wereld mist, en die ze hun niet gunt. Al het doen en laten der vrome is, om zoo te zeggen, in strijd met den handel en wandel der goddeloosen, en prikkel deze tot boosheid.

Op een moeien wintermorgen was Kees met een vriend de deur uitgegaan. 't Was Zondag, velen gingen ter kerk, en zoo zag Kees een klaps baas Peter aankomen. Een gedachte kwam bij hem op, toen hij zag hoe de baas zich tegen het gure weer beschermde door een lange, zware winterjas, die blijkbaar al jaren heugde, maar toch nog best te dragen was.

Zoodra het tweedicht genoeg bij baas Peter was zoodat deze makkelijk kon verstaan wat door hem gesproken werd, zei Kees:

'Kijk, Willem, zou je niet zeggen dat die man daar zijn grootvaders jas aan heeft. Ja, ja, men moet maar zuinig wesen'.

Baas Peter moest wel hooren wat er gezegd werd, en voor een ogenblik werd hij toornig. Schaamde zijn vroeger knecht zich niet zoo iets te uiten. Hij hield zich in, maar kon toch niet nalaten terwijl hij Kees naar en ernstig aanzag te zeggen:

'Je kunt wel gelijk hebben, jongmensch, maar vergeet niet, mijn grootvaders huis en land heb ik ook nog'.

Kees voelde den steek. Hij had zoo gauw geen wederwoord en verdwon zoo snel mogelijk, terwijl de baas naar de kerk ging.

Dergelijke plagerijen veroorzaakte Kees zich meer. Hij was toch, zoo hij zich verbeeldde aan de winnende hand. Wie weet of hij mettertijd den baas niet zou doodwinkelen, hem verdringen en zelf dorpsmid worden. Zoo iets was meer gebeurd.

Dat geld en goed had die het bezitten of verkrijgen niet altijd regen brengt, weten we allen. Niet zonder reden had de vrome koning Agor die duizend jaar vóór Christus leefde: Geef mij armoede noch rijkdom Heere, maar voer mij met het brood van mijn bescheiden deel.

In een schoolboek dat lang geleden veel gebruikt werd, vindt men het verhaal van zekeren boer Joris geheeten, die in zijn boerderij een wel niet rijk maar toch voldoende bestaan vond. Op zijn erf had hij een diepen, drogen put, die niet teer gebruikt werd.

Op zekeren dag wandelde hij op zijn erf, toen zijn blik op den put viel. Wat kon er toch aan ontbreken, zoo vroeg hij zich zelf af, dat die put niet gebruikt wordt, nu al zeker vijftig jaar lang. Ik moet het toch eens onderzoeken.

Zoo gezegd, zoo gedaan. Hij liet welkliden komen, en deze vonden het noodig den bodem van den put te onderzoeken. Bij het graven stieten zij op een grooten, zwarten aarden pot, die sterv dichtgemaakt was.

De vondst werd naar boven gebracht, en nu bleek het dat de pot geheel gevuld was met goudstukken. Wie die er in gedaan had, en wanneer de pot er verborgen was kon niemand zeggen, en is ook nooit uitgekomen. Waarschijnlijk was het gebeurd in notgristijd, om het geld aan het oog van den vijand te onttrekken. Wat betreft het getrek aan den put, dat werd niet gevonden, en het nutteloos graven eindigde maar gestaakt.

Doch miste het een, het andere was des te beter, teminnste zoo scheen het.

Want toen boer Joris met de nieuw gevonden schat naar de staaf ging, vernam hij daar dat de pot alleen aan goud wel voor eenige duizenden guldens waarde bevatte. Die waarde werd echter bijna verdubbeld doordat de munten uitouden tijd waren, en men er veel merkwaardige penningen onder vond. De boer verkocht het gevondene zoo duur mogelijk, en keerde naar huis, verblijd over zoo'n goeden dag.

Of die blijdschap duurzaam zou zijn, moest echter nog blijken. Want terecht staat er in Ps. 119:

Doet mij op 't pad van Uw geboden treden;

Schraap op dat spoor mijn wandelende gaten;

Daar strek zich al mijn lust en liefde heen.

Al, neig mijn hart en vurig zielsverlangen,

O Heer, naar Uw getuigenis alleen;

Laat gienheid mij in haar strik niet vangen.

Toen de boer eens naging, hoe rijk hij geworden was, kwamen allerlei gedachten bij hem op. Ik ben nu, zoo redeneerde hij, in een rijk man geworden. Waarom zou ik nog hard werken? Ik kan leven zoals ik wil en mijn genoegten er van nemen gelijk een groot heer. Hij deed wat hij gezegd had. Zijn vrouw kreeg mooie, nieuwe kleren waarin zij er uitzag als een dame. Hij zelf schafte eveneens een nieuw pak aan, kocht onnodige, mooie meubelen, en

liet elken dag opdijschen meer en beter dan ooit vroeger. Het werk liet hij aan de knechts over. En daar, wel wetende wat er gebeurd was, want velen hadden het gehoord, overhaasten zich ook niet met hun taak. Er was nu toch geen toezicht, en de boer, zoo redeneerde zij, was nu schatrijk en kon het best lieden dat ze wat bedaar aandeden.

Zoo ging het een jaar lang. Boer Joris en zijn vrouw leefden er vrolijk op los, en namen het er goed van. De vrouw verwaarloosde haar huishouden en de man zijn zaken. Behalve zij zelf zag iedereen, dat dit geen stand kon houden.

HOOGHENDRUK.

Buitenland.

Hongarije. De Protestanten in Hongarije.

De heer J. Tantó, Hongaarsch Geref. propheet te Utrecht, geeft in *De Stemmen voor Waarheid en Vrede* een overzicht van den huidige toestand in Hongarije.

Hij schrijft daarin ook over de scheiding van Kerk en Staat. 'De kerk, dien de binnenlandsche politiek de laatste dagen heeft ingeslagen onder den steeds wassenden invloed der socialist, neemt een richting aan, die op het gebied der geestelijke aangelegenheden van den staat, met alles tabula rasa wil maken door volkomen scheiding van Kerk en Staat. Voor de R.K. kerk levert dit geen enkel bezwaar op, eerder een voordeel, daar zij door de autonomie, die zij jaren lang heeft nagestreefd en nu met de revolutie zich eenigzins heeft toegeëigend, in het vrije, onbelemmerde gebruik harer talrijke bezittingen komen zal.

Voor de Protestantische kerken zou de scheiding van Kerk en Staat in financieel opzicht een gevoelig verlies betekenen, daar alle toelagen van den Staat waarschijnlijk zouden ophouden.

'Maar grooter gevaar dreigt de Protestantische kerken in Hongarije van de andere kwesties. Zooals bekend is, dringen de Roemenen aan op losmaking van Zevenbergen en aangrenzende streken (samen 26 komitatien) van Hongarije, en de vereniging daarvan met Roemenie. Steekhoudende gronden voor de annexatie uit dit gebied bestaan er wel is waar niet. Van de bevolking, die 680.000 zielen bedraagt, zijn slechts 290.000 Roemenie. De overigen zijn Hongaren en Duitschers. Wanneer de annexatie een feit werd, zou dit een groote slag zijn voor de Hongaarsche protestantische christenheid.

In bovengenoemde 26 komitatien toch wonen niet minder dan 1.526.000 protestanten van Gereformeerde en Evangelische belijdenis. In het geheel zijn er thans in Hongarije van beide belijdenissen samen plm. 4 miljoen zielen. Afcheiding van Zevenbergen zou dus een gewelddige amputatie betekenen, die de kerk in Hongarije op veel bloedverlies zou komen te staan en haar innerlijk geducht zou verzwakken, en het geamputeerde deel aan versterking zou prijs geven. Wat van dit laatste, n.l. het geamputeerde deel of de kerk van Zevenbergen, is gezegd, is niet te veel beweerd. Wie de geschiedenis van de Zuidelijke en Oostelijke Staten van Europa nagaat en ziet, hoe alles daar in het Roomsche en Grieksche-Katholicisme is op- of lever ondergegaan; hoe pogingen, dikwerf aanvankelijk met succes bekrond om de Reformatie in die landen ingang te doen vinden, al spoedig geheel de kop werd ingedrukt; hoe tot nu toe regeeringen en volken en afwerende houding aannamen tegenover alles wat naar protestantisme zweemt: die maakt zich voor deze landen nog niet vele illusies van een onbeperkte godsdienstvrijheid. Integendeel, wanneer hij ziet, hoe de ruim 1½ miljoen protestanten van Zevenbergen zouden worden uitgeleverd aan een geheel andersdenkende bevolking van een jegens hen niet gunstig gestad koninkrijk als Roemenie, dat getuige de pogroms der Joden, nog niet geleerd heeft andersdenkenden te verdragen, dan is hij in het diepst zijner ziel met angst en vrees voor het lot zijner geloofsgenooten vervuld.

In nauw verband met de religie staat in Hongarije en Zevenbergen, nog meer dan elders, de intellectuele ontwikkeling des volks. Men moet n.l. niet vergeten, dat bijna alle scholen daar kerkelijke scholen zijn, hetzij Protestantische, hetzij Roomsche of Grieksche-Katholicke. De ontwikkeling gaat dus hoofdzakelijk uit van de kerk. Wat wijst nu de statistiek voor Zevenbergen uit? Dit, dat volgens een officieel opgave van 1910 van de protestantische bevolking (omvattend Hongaren en Saksen) boven 6 jaar 78.2 pCt. leeren en schrijven kon, en van de Roomsche en Grieksche-Katholicke bevolking (waarmee o.m. alle hier wonende Roemenie behooren) slechts 39.4 pCt. Een bewijs voor de grotere cultuurbegrijpende kracht van het Protestantisme. Hoe zou dat gaan na een annexatie als boven bedoeld? Voorwaar, ook in dit opzicht is er reden, de toekomst donker in te